

Пысанка К.О.

Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды

ПРОБЛЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ В РАЗНЫХ СТРАНАХ МИРА

Аннотация

В статье рассматриваются проблемы развития экологического образования в разных странах мира в том числе и в Украине, доказана необходимость экологического образования для устойчивого развития, раскрываются проблемы экологизации образования в свете новых Государственных стандартов базового и полного общего среднего, и высшего образования.

Ключевые слова: экология, экологическое образование, экологизация, устойчивое развитие.

Pysanka K.O.

Kharkiv G.S. Skovoroda National Pedagogical University

PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION AND TRAINING IN DIFFERENT COUNTRIES

Summary

This article discusses the problems of development of environmental education in different countries including Ukraine, proved the need for environmental education for sustainable development, disclosed to the problems greening education in the light of new State standards in basic and complete secondary and higher education.

Keywords: ecology, environmental education, greening, sustainable development.

УДК 159.9.019.4:616.89-008.442

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ

Радченко С.В., Царькова О.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Стаття присвячена проблемам формування та розвитку обдарованої дитини. Навіть батьки таких дітей не розуміють, як підтримати обдаровану дитину в прагненні до освоєння оточуючого світу так, щоб не пригнітити її творчі здібності та не перебільшити із кількістю завдань, лишивши дитя спілкування з однолітками та безтурботного дитинства. Помітивши дар у своїй дитини, батьки одразу ж перетворюють її в свою візитну картку, намагаючись втілити в ній все те, чого не змогли досягти самі.

Ключові слова: обдарованість, талант, геніальність, інтелект, особистість.

Обдарованість як і раніше залишається загадкою для більшості вчителів, педагогів та батьків. Турбота про обдарованих дітей сьогодні – це піклування не лише про розвиток дитини в цілому, а й розвиток та забезпечення гармонійного а також всебічного розвитку особистості в майбутньому. На сьогоднішній день існує безліч способів виявлення таких дітей, виробляються програми допомоги їм в реалізації своїх здібностей. Проте проблема діагностики та розвитку високо обдарованих і талановитих дітей на всіх етапах їхнього навчання, проблема розуміння дітьми своєї обдарованості і особистої відповідальності за творчу самореалізацію існує.

Проблема обдарованості стає все більш актуальною. Через потребу суспільства в неординарних особистостях. Раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих і талановитих дітей є одним із головних завдань удосконалення системи освіти. Проте недостатній рівень психологічної підготовки педагогів до роботи з дітьми, призводить до неадекватної оцінки їх особистісних якостей і всієї їхньої діяльності.

Спершу треба розібратися в самому понятті обдарованості. Обдарованість або загальна обдаро-

ваність – рівень розвитку яких-небудь здібностей людини, пов'язаний з їх розвитком. Поняття як таке уперше було сформульоване в середині XIX століття англійським психологом Френсісом Гальтоном. При аналізі розділяється «художня» і «практична» обдарованості.

Ранній прояв здібностей говорить про обдарованість. Б. М. Теплов визначив обдарованість як якісно-своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість досягнення більшого або меншого успіху у виконанні тієї або іншої діяльності [7, с. 10]. Також обдарованість і здібності до чогось є прояв особи її унікальності. Вони завжди виражаються в рівні майстерності, в мистецтві, майстерності людини [8, с. 56].

Обдарованість – це поняття загальної психології, яке свідчить про високий рівень задатків, схильностей. Обдарованість є результатом і високого рівня інтелектуального розвитку індивіда. Мало знайдеться в психології проблем, які по кількості досліджень, що тим чи іншим чином її торкалися, можуть зрівнятися з проблемою інтелектуальної обдарованості. У сфері сутнісного визначення поняття справа є далеко неоднозначною. Багато в чому таке становище зумовлено тим, що тут зу-

стрічаються кілька глобальних психологічних проблем, які до цього часу не мають навіть зближеного трактування в психології [5, с. 128].

Розрізняють обдарованість технічну, наукову (зокрема математичну), музичну, поетичну, художню, артистичну та ін. Вищими рівнями обдарованості є талант і геніальність. Оскільки обдарованість виявляється у конкретних психічних процесах, розрізняють моторну, сенсорну, перцептивну, інтелектуальну обдарованість тощо. Для психології важливими є розробка теорії обдарованості як цілісного і системного вияву особистості, а також вивчення особливостей реалізації обдарованості у різні вікові періоди життєдіяльності людини, її індивідуальних відмінностей. Обдарованість є сплавом природженого і набутого індивідом. Людина істота соціальна, її психіка як цілісне утворення опосередкована трудовою діяльністю, вихованням, спілкуванням з іншими. Усі ці соціальні фактори мають вирішальний вплив на формування і яскраві вияви обдарованості особистості [1, с. 87]. Прийнято вважати, що обдарована дитина – це дитина, яка володіє очевидними, інколи видатними досягненнями в певному виді діяльності, інтенсивність вираження, яскравість яких виділяє її серед однолітків.

Спеціальні дослідження, в тому числі проведені автором, доводять – кінець раннього дитинства, дошкільний період – роки, коли соціальна обдарованість і комунікативні здібності починають проявлятися й розвиватися. У дошкільному віці для цього є багато передумов. У цей період активно розвиваються самосвідомість, потреба у спілкуванні, виникають нові його види, в тому числі позаситуативно-особистісні розвиваються пізнавальні процеси (в тому числі соціальна перцепція – значуща складова у структурі соціальних здібностей) [6, с. 95]. У ці роки відбуваються й інші суттєві зміни в емоційній сфері: розвиваються соціальні емоції та почуття, з'являється «емоційне захоплення» і пов'язана з ним діяльність емоційної уяви.

У результаті аналізу досліджень, які проводилися з обдарованими дітьми, вдалося виявити деякі істотно важливі здібності, що у сукупності утворюють структуру розумової обдарованості. Перша особливість особистості, що може бути виділена таким чином, – це уважність, зібраність, постійна готовність до напруженої роботи. На уроці учень не відволікається, постійно готовий до відповіді. Він віддає себе цілком тому, що його зацікавило. Також дуже цікавою особливістю є те, що високо-обдарована дитина, нерозривно зв'язана з першою особливістю вона полягає в тому, що готовність до праці в нього переростає в схильність до праці, у працьовитість, у невгамовну потребу трудитися. Третя група особливостей пов'язана безпосередньо з інтелектуальною діяльністю: це особливості мислення, швидкість розумових процесів, систематичність розуму, підвищені можливості аналізу й узагальнення, висока продуктивність розумової діяльності.

Для творчої особистості характерним також є прагнення докопуватися до суті проблеми, з'ясувати дійсні причини явищ. Загальним вираженням творчої обдарованості в дитячому віці служить випереджаючий розвиток. Істотною роллю у творчому пізнавальному розвитку належить процесу розуміння [2, с. 256]. В ході розуміння здійснюється пошук зв'язку між елементами матеріалу. Усвідомлення зрозумілого становить провідну ланку в саморегуляції творчого процесу. У своїх дослідженнях розуміння у творчому розвитку виділила три типи розуміння [3, с. 136]. Учні, що по-

казали найбільш глибоке і адекватне розуміння, мали 1 тип. У них спостерігався розгорнутий пошук смислових зв'язків у матеріалі, високі можливості у прогнозуванні і прагнення до цілісного сприйняття інформації [4, с. 342]. Їх найбільш відмітною рисою з'явилися можливості в прогнозуванні, що дозволяли подолати неповноту інформації.

Серед багатьох психолого-педагогічних проблем творчої обдарованості дитини як пріоритетне можна позначити проблему реалізації творчих потенціалів особистості. Актуальність означеної проблеми зумовлюють три феномена. По-перше, феномен «зняття» обдарованості в міру дорослішання, коли яскраві здібності виявляються лише віковою особливістю і слабшають з віком. По-друге, феномен особистісної деградації, переродження творчої долі (акцентуація, наркоманія, алкоголізм тощо). По-третє, феномен реалізації творчого потенціалу в силу зовнішніх несприятливих обставин. Дуже важлива проблема – виявлення обдарованих дітей. По-перше в сім'ї на ранніх етапах розвитку такі діти в більшості випадків залишаються щонайменше, незрозумілими, а нерідко реакція батьків на активні пізнавальні здібності дитини буває негативною. Установа, характерна для побутової свідомості, – бачити свою дитину такою, як усі. По-друге, активні творчі здібності поєднуються у дітей з підвищеною нервово-психічною збудливістю, яка проявляється в непосидючості, порушення апетиту, сну, легко виникають головні болі тощо. Несвочасна медико-психологічна корекція цих проявів призводить до розвитку невротиз та ряду психосоматичних захворювань. По-третє, обдаровані діти, потрапляючи в шкільні колективи, де у більшості їх однолітків середні здібності, відчувають явну чи приховану недоброзичливість і недовіру з боку оточуючих.

Нерідко обдаровані діти нетерпимо ставляться до дітей, що стоять нижче них в інтелектуальному розвитку. Вони можуть відштовхувати оточуючих зауваженнями, виражають презирство чи нетерпіння. Сьогодні створюються спеціальні програми для роботи з обдарованими дітьми, школи в багатьох країнах перебудовуються в бік диференційованого навчання. Розробляються спеціальні комплексно-навчальні програми, в рамках яких учень може пересуватися більш вільно, ніж за звичайною програмою

Отже, забезпечення і розвиток обдарованості – це проблема прогресу суспільства, реалізації його творчого потенціалу та індивідуальних доль.

Правильна побудова взаємин обдарованої дитини з навколишнім світом дозволить йому найбільш повно виявити свої здібності. Слід зазначити, що людина як особистість розвивається на протязі всього життя, але найважливіші особистісні властивості і здібності, психологічний фундамент особистості формується в дитинстві і під керівництвом оточуючих дитину дорослих. Від того, яким було у дитини дитинство, залежить весь вклад його особистості і багато в чому його життєва доля.

Людина не народжується з готовими здібностями. Вродженими є лише анатомо-психологічні передумови формування здібностей. На їх основі під впливом навчання і виховання, в процесі взаємодії людини з навколишнім світом розвиваються його здібності. Обдаровані діти виявляють свої здібності по – різному, а іноді віддають перевагу і зовсім не проявляти. Аж ніяк не всі виключно здатні діти рано починають говорити, навіть якщо для цього є відповідні умови. Нерідко зустрічаються діти, які виявляють неабиякі здібності в більш старшому

віці. Обдарована дитина на відміну від обдарованого дорослого – це ще не сформована людина, його майбутнє поки не визначено, його здібностям тільки ще належить розкритися. Слід пам'ятати, що по відношенню до будь-яких дітям, а тим більше до обдарованих, недоречно як непомірні захоплення, так і прояви дуже критичного, недовірливого ставлення. Обдарованій дитині ніколи не слід виставляти напоказ, звеличувати, робити предметом радості і гордості батьків і школи. Не слід і приходити у відчай, що він не схожий на інших, примушувати його

бути «як всі». Єдине, що слід заохочувати в дитині, – це його цілеспрямовану діяльність, бажання працювати заради роботи, а не марнолюбна прагнення обігнати товаришів. Найбільш правильна форма виховання обдарованих дітей – звертатися з ними без зайвої афектації і в той же час посилювати в них прагнення до подальшого розвитку, самовизначення, закріпленню індивідуальних схильностей і проявів. Правильна побудова взаємин обдарованої дитини з навколишнім світом дозволить їй найбільш повно виявити свої здібності.

Список літератури:

1. Красногоров В.О. Комплексна психодіагностика якостей. Визначення творчої індивідуальності дітей і шляхів її розвитку / В.О. Красногоров // Обдарована дитина. – 1999. – №2. – С. 87
2. Немов Р.С. Психологія. Кн. 3. Експериментальна педагогічна психологія і психодіагностика / Р.С. Немов. – М.: Просвещение, 2000. – 256 с.
3. Немов Р.С. Психологія / Р.С. Немов. – М.: Просвещение, 1999. – С. 136.
4. Основы психодиагностики: Учеб. пособие для студентов вузов / Под общ. ред. А.Г. Шмелева. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 342 с.
5. Общая психология / Под ред. С.Д. Максименко. – М.: Рефл-бук, 1999. – С. 128.
6. Савенков А.И. Диагностика детской одаренности как педагогическая проблема / А.И. Савенков // Педагогика. – 2000. – №10. – С. 95.
7. Теплов Б.М. Способности и одарённость / Б.М. Теплов // Психология индивидуальных различий. Тексты. – М.: изд-во Моск. Ун-та, 1982. – С. 10.
8. Шадриков В.Д. Способности человека / В.Д. Шадриков. – М.: Воронеж, 1997. – С. 56.

Радченко С.В., Царькова О.В.

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ ОДАРЕНОГО РЕБЁНКА

Статья посвящена проблемам формирования и развития одаренного ребенка. Даже родители таких детей не понимают, как поддержать одаренного ребенка в стремлении к освоению окружающего мира так, чтобы не подавить его творческие способности и не переборщить с количеством задач, оставив дитя общения со сверстниками и беззаботного детства. Заметив дар у своего ребенка, родители сразу же превращают ее в свою визитную карточку, пытаются воплотить в ней все то, чего не смогли достичь сами.

Ключевые слова: одарённость, талант, гениальность, интеллект, личность.

Radchenko S.V., Tsar'kova O.V.

Melitopol State Pedagogical University. B. Khmel'nitskogo

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF THE GIFTED CHILD

Summary

The article is devoted to the problems of forming and development of the gifted child. The parents of such children do not understand how to support the gifted child in aspiring to mastering of the surrounding world so that not to intimidate his creative aptitudes and not to go over the top with the quantity of tasks, leaving the child of socializing with the children of his age and carefree childhood. Noticing a child's gift, parents turn it at once into the visiting-card, trying to embody in it everything that they couldn't reach by themselves.

Keywords: gift, talent, genius, intellect, personality.